

De svenske diktergjester.

Aftenposten 9.3.39

Av Kristian Elster.

Fra venstre: Vilhelm Moberg, Karin Boye, Bertil Malmberg, Ivar Lo-Johansson og Johannes Edfelt.

Idag får Oslo besøk av fem svenske diktere, lyrikere og prosaforfattere, som selv skal lese opp av sin diktning. Det er de «svenske litteraturdagene» som begynner med en oplesningsaften i Aulaen fredag 10. mars. Det er en ypperlig måte å bringe oss som publikum i kontakt med svensk diktning — dikteren bærer den selv frem for oss. Norske diktere var for ganske nylig i Stockholm og blev møtt med den aller største interesse og vennlighet; nu er det vi som skal lytte til svensk diktning og gi den vår hyldest. Sist svenske diktere leste opp i Oslo var under lyrikerbesøket våren 1927. Den gangen var det menn som Østerling, Selander, Siwertz, Lindorm, Ossiannilsson og Norlind. De diktere som gjester oss denne gangen, kjemper for andre menneskelige og kunstneriske ideer, men det svenske sprøget er det samme, og vi lytter til det med den samme følelse av dyrebart stammefrendskap.

Bertil Malmberg er født i 1889 og debuterte i 1908 med et bind dikte, «Bränder». Han er vesentlig lyriker, men har skrevet et par romaner, «Fiskebyn» og «Åke och hans värld», og har dessuten gitt ut et par essay-samlinger, «Tyska intryck» og «Värderingar»; men det avgjørende i hans diktning er en rekke betydelige og personlige samlinger lyrikk, hvorav de siste er «Dikter vid gränsen» (1935) og «Sångerna om samvetet och ödet» (1938). Betegnende for de åndsretninger innen Europa han føler sig tilsluttet, er hans oversettelse av Schillers estetisk-filosofiske diktning og hans tolkning — sammen med Johannes Edfelt og Irma Nordvang — av tysk lyrikk, «Från George till Kästner». Særlig føler Malmberg sig sterkt og personlig grepet av Stefan Georges forakt for det stil- og formløse og for tidens tomme materialisme. Bertil Malmbergs stilling i svensk diktning er meget sterk. Han er en særpreget og søkende personlighet, og hans diktningens form er gjennearbeidet

inntil hver strofe gir det eneste sanne uttrykk for diktets følelse og idé. Han søker som ånd mot lyset, men som dikter drages han mot de dunkle skyggemakter. Han fremhever i forbindelse med en kritikk over Hans Ruins «Poesiens mystikk» at den egentlige mystikk hos poesien er dens svingninger mellom lys og mørke, dag og natt. Hvad han higer og søker etter, er en forsoning mellom lyset og mørket. Det heter i et dikt i samlingen «Dikter vid gränsen»:

Drag mig ur rummets skugga
i lampans ljuskrets in.
Håll mig hårt och försäkra,
att jag är din.
Jag har så sålsamma tankar,
som icke passa här,
så bleka, så otillåtet
väsenlösa begär.

«Dikter vid gränsen» er full av bitterhet over tiden og forakt for all dens vesen — den gangen gjaldt hans forakt også de moderne religiøse bevegelser. Og i samlingens avsluttende midnattsdikte er det en lytten ut mot mørket — er det undergangen han aner, eller ny fødsel:

En obeskrivelig trolldom
griper världen,
en helig rysning inför urtidsmøtet
— och under trummornas magi
går färden
mot ödesbranten eller modersskötet.

Høsten 1938 kunde pressen meddele at Bertil Malmberg hadde sluttet sig til Oxford-bevegelsen, og diktsamlingen «Sångerna om samvetet och ödet» bar da tydelige spor om den kamp som hadde funnet sted i hans sinn — uttrykt i enkle, strenge vers. Han kaster ikke overbord sine tvil, han veier deres verdi. Det lovmessige i tilværelsen kan ingen rokke: «Dunkelt fullbordar sig vårt ödestema». Tilværelsens vanskelighet ligger i at selv om en bøier sig for årsaksprinsippet — «kan domen ända icke efterskänkas». Om denne motsetningenes mystikk handler denne dype og skjønne diktsamling, som munner

ut i et dikt om befrielse gjennom søkning, der gjør dikteren i ham til en annen:

— Icke en orörlig post,
men en pilgrim som du!

Malmberg har skrevet en fin og inntrengende essay om den nærstående og dypt forskjellige lyriker Johannes Edfelt. Edfelt er adskillige år yngre, han debuterte i 1925 med en diktsamling «Unga Dagar» og har i det hele gitt ut seks diktsamlinger, hvorav «Högmässa» og «I denna natt» er de betydeligste og mest karakteristiske. Han er en utpreget stilist og artist og har etterhvert utarbeidet en strenghet i formen, en intensitet i uttrykket, som forteller i hvilken grad formen for ham er en vesentlig del av diktets tanke, dets idé. Denne strenge artistiske stil er i og for sig uttrykk for dikterens livsironi og pessimisme. Malmberg gjør med rette oppmerksom på hvor meget Schopenhauer har betydd for Edfelt, men understreker at det ikke er filosofien, men den ironiske fantasi som har grepet ham. Det er «Högmässa» — et sammenstøt mellom høitidelige symboler og bitter ironi i hverdagsbilleder. Lykken er bare en tilfeldig og salig pause mellom ulykkene. Men lagt på diktningens vektskål blir det allikevel en endring. I de deilige erotiske dikt i «I denna natt», noget av det skjønneste svensk lyrikk eier, selv i dem klinger igjennem at lykken varer ikke, den er ikke skapt til å vare. Men i diktets form skjenkes lykken varig liv, selv farvelet blir igjen som en skjønn melodi:

Jag hörda i en gryning
ditt hjärtas tunga slag.
Det var som havets dyning,
som havets dova dyning
en februaridag.

Låt inte hat och lystnad
befläcka vårt farväl.
Det finns en zon av tystnad,
av evighetens tystnad:
där mötas vi, o själ!

Karin Boye er en av Sveriges mest fengslende kvinnelige forfattere. Hun er født i 1900 og debuterte i 1922 med en diktsamling, «Moln». Et par år etter kom diktene «Gömnda land», som inneholdt et slikt vesentlig og blivende dikt i hennes lyrikk som «Elementarandrar» — luftens og vannets ånder taler til jordens barn:

Vi, vi äro äldre än ni,
jordens barn, ni stolta, ni unga.
Kaos' uråldriga röst äro vi,
Kaos' oformlige sång vi sjunga.

Vi, vi äro moln på flykt,
vi äro vind, vi äro vatten,
klagande vekt, klagande skyggt
långt genom svarta senhöstnatten.

Og i samme diktsamling sang den unge Clarté-begeistrede dikterinne om oppbruddets betydning:

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänts och brödet bryts
i hast.

På ställen där man sover blott en
gång,
är sömnen trygg och drömmen full
av sång.

Bryt upp, bryt upp. Den nya dagen
gyr.
Oändeligt är vårt stora äventyr.

Siden den tid har de samme temaer blitt behandlet og belyst i adskillige dikt. I hennes siste diktsamling, den høist interessante «För trädets skull», har man inntrykket av at hun anspent lytter til elementer-ändene, efter gjenlyden av kaos' dunkle forkynnelse i hennes eget sinn.

Karin Boye er også romanforfatterinne — romanen «Astarte» blev i 1931 prisbelønnet i den store nordiske romankonkurranse. Men hennes betydeligste og personligste prosaarbeide er «Kris» som kom ut i 1904. Boken forteller om Malin Forst's religiøse krise. Parallelt med det som foregår i Malins sinn følger et akkompagnement av lyrikk, av diskusjoner og kommentarer og filosofiske dialoger. Og denne sammensatte form virker helt naturlig, sammensatt som livet selv, og kampen fører Malin livsdyktig og styrket ut av krisen.

De to romanforfattere som gje-ster oss, Vilhelm Moberg og Ivar Lo-Johansson tilhører begge den sociale retning innen svensk diktning — bare nødig bruker en uttrykket poetardiktning. De er så nogenlunde jevngamle og har den samme art barndoms- og ungdomsminner. Moberg er født i en liten «soldatstuga» i Algutsboda i Småland året 1898, og Lo-Johansson er født i 1901 på et lite torp i Södertörn. Man kan hente citater fra den enes forfatterskap og bruke det som motto for begge diktning — problemene er rent ytre sett de samme: bondens tunge kår, ståtarens treldom, flukten til byen og innflytternes liv. Lo-Johansson sier i en liten selvbiografi: — «Jag föddes i Södertörn 1901, då mine föräldra hunnit realisera den gamla statardrömmen och fått ett torp». Alle ståtarens dröm! Og Moberg forteller om sine barneår: «Jag var ett av de sju barnen i en liten soldatstuga på ett enda rum» — og legger til slutt til: »Men jag är djupt tacksam mitt öde, at jag inte föddes i staden i motsvarande förhållande». Og som et motto over den verden de begge skildrer og selv er gått ut fra, kan settes det citat fra Moberg som Stig Ahlgren har satt over en essay om dikteren: «Av jord är han kommen, hans liv gick åt til betaling av räntor och skatter för jorden, till jord skal han åter varda».

Vilhelm Moberg debuterte i 1927 med romanen «Raskens» og innledet med denne familiekronike en bondediktning som ikke er hjemstavnsdiktning, men sosialt betonet

menneskeskildring som bunner i miljøet. De to næste bøker «Långt från landsvägen» og «De knutne händerna» som forteller om industrialiseringen av de svenske bygder og beretter Adolf Ulvaskogs tragiske skjebne. Moberg kjenner sin diktningens verden, menneskenes slit med jorden, de unge guttenes flukt til byene og fabrikkene og jentenes hverdagstragedier — de vet ikke å ordne sig, et eventyr får alltid følger for dem. Flukten til byen — men også lengselen tilbake til bygden og landet kjenner Moberg. Om det handler de to delvis selvbiografiske bøker «Sänkt sedebetyg» og «Sömnlös». Knut Toring vender efter mange års slit og nervepåkjenning i byen tilbake til hjembygden — og finner den forandret og sig selv forandret: emigrant!

Vilhelm Moberg har også skrevet en del virkningsfulle «Allmogedramer» og det gode skuespill «Väld» som blev opført med hell på Det Norske Teatret.

Lo-Johansson debuterte med «Vagabondliv i Frankrike» samme år som Moberg — 1927 — og fortsatte nogen år med reiseskildringer, hvoriblandt den ypperlige «Nederstigen i dödsriket» — en saklig og gripende skildring av hvad han har sett og oplevet i Londons fattigverden. Hans første roman var så vidt jeg vet kjærlighetsromanen «Måna är död» (1932). Året efter kom en kjemperoman, «Godnatt, jord», en inntrengende levende og sannferdig skildring av statarnas liv under en stor herregård. Hovedpersonen er gutten Mikal, sky og full av lidenskap og lengsel som driver ham hjemmefra, han flykter, til byen, som elven til havet — bort fra de gamle ståtarna — «ståtarna som aldrig hinner till havet». Lo-Johanssons neste bok er kanskje den av hans bøker som har vakt mest opsikt. «Kungsgatan» forteller om innflytterne, om Marta og Adrian som kommer til byen med så meget håb for å oppleve så mange skuffelser. Marta blir gatepike og går til grunne. Kungsgatan suger henne ned. Det er en besk og bittert sannferdig skildring av gatepikens håbløse tilværelse, en mektig og ærlig bok om gatens uhyggelige og uløselige problem.

Kristian Elster.

Stor europeisk Oxford-delegasjon til Amerika.

Morgenbladet 13.3.39
Deriblandt 20 nordmenn
som reiser den 25. mars.

Om et par uker reiser en større delegasjon av europeiske Oxford-folk til Amerika for å begynne en Oxford-kampanje ved de amerikanske universiteter og høiskoler og andre ledende institusjoner. Fra Skandinavia kommer omkring 100 personer til å delta, derav ca. 20 nordmenn, meddeler «Dagen».

Blandt deltagerne er den svenske forfatter Sven Stolpe og den finske forfatterinne Sally Salminen. Kampanjen vil strekke sig over tre måneder.

Den skandinaviske delegasjon reiser med «Stavangerfjord» fra Oslo den 25. mars. De nærmere bestemte planer om turen vil foreligge i løpet av de første dager..

Vi minner om * 18.3.39
oxford-møtet i Rådhuset i kveld,
høymessa i Vinger kirke i morgen og
møtet i Rådhuset igjen i morgen ettermiddag.

— Kongsvinger Håndverkerforening
har årsmøte i kveld. Hr. Talhaug orienterer om regnskapsførsel.

Innlandsposten, Kongsvinger